

Badalik Bertalan püspök

Badalik Sándor Bertalan (Hódmezővásárhely, 1890. december 10. – Budapest, 1965. október 10.) domonkos szerzetes, veszprémi püspök.

Száztizenöt évvel ezelőtt 1890. december 10-én Hódmezővásárhelyen – sokgyermekes iparoscsaládból – született és 1965-ben Szűz Mária anyaságának ünnepén halt meg Budapesten Badalik Bertalan OP országos híró szónok, veszprémi megyéspüspök. Szülővárosa világlátott plébánosa Bernatsky Ferenc (aki Bécsben, Pozsonyban Velencében grófi családnál volt nevelő) támogatásával Szombathelyen a premontrei gimnáziumban érettségizik, majd bekopogtat a grazi domonkos zárda ajtaján, ahogy írja: „Nekivágtam a magas hegyeknek, feszülő ínnal, tehetől váltan, a széles országút kényelméről a szűk ösvényre lépett a lábam...” A szerzetesközösség alakító, formáló ereje hamar megmutatkozik, a novícius lelke napról napra csiszolódik, szelleme töltekezik.

1909. augusztus 22-én teszi le örök fogadalmát, majd a grazi filozófiai és teológiai tanulmányok befejezése után 1914. július 26-án mutatja be első szentmiséjét Hódmezővásárhelyen.

Az újmisési atyát a provinciális a rend egyik legfontosabb helyére, az alig néhány éve megindult pesti rendházba helyezi, ahol hamar kitűnik nagyszerű szervező, vezető és pasztorációs képességével. Rövidesen rábízák a Rózsafüzér királynője c. lap szerkesztését. Közben megszervezi a Dominikánus Vegyeskart is (maga is folytatott Grazban zenei tanulmányokat). Nem csoda, hogy kiváló prédikációi és a szép ének szinte mágnesként vonzza a templomba a híveket. Lassanként a Prohászka Ottokár utáni hitszónok nemzedék vezéralakjává válik. Huszonnégyszerűen keresztül a bazilika állandó nagyböjti szónoka, és több mint két évtizedig a Magyar Rádióban is ő prédikál. Nem meglepő, hogy IV. Károly koronázásakor és Csernoch János hercegprímás aranymiséjén is ő az ünnepi szónok, sőt a temetési beszédét is ő tartja. Őt kéri fel, hogy mondjon ünnepi beszédet 1945. augusztus 20-án, amikor az Amerikai Misszió pápai engedéllyel Salzburgból visszahozza a Szent Jobbot. Ugyanakkor – mint lelkipásztor – nem feledkezik meg arról sem, hogy segítse híveinek testi-lelki boldogulását. Szociális érzékenységére jellemző, hogy volt időszak, amikor naponta 90–100 szegénynek juttat ebédet.

Fiatalon lett az annak idején még közös osztrák–magyar domonkos provincia tartományfőnöke, mint ahogy az ő nevéhez fűződik 1938-tól az önállósított magyar rendtartomány létrehozása is. Közben két alkalommal hosszabb utat tesz az amerikai emigráns magyarság körében, végigutazza a magyar telepeket, Trentontól Philadelphiáig.

Kezdeményezője a modern lelkipásztori módszerek bevezetésének (ami miatt még rendjében is támadások érik). A pasztorációs munkában nagy fontosságot tulajdonít a médiának, hamar felismeri ennek fontosságát. Modern gondolkodását jellemzi egy családvédelmi lelkipásztori konferencián (1942-ben) A házasság a gyóntatószékben címmel tartott előadása. Milyen tanácsokat adhat a lelkipásztor, a gyóntató a családi problémákkal küszködő hívőnek, majd meglepő részletességgel és precizitással sorolja fel a gyóntatószékben elhangzó problémák milyenségét, és azok kezelési mikéntjét. Szerinte a papnak a gyóntatószékben mint bírónak, mint tanítónak, mint orvosnak és végül mint lelkiatyának kell szerepet vállalnia. Egyértelműen rámutat a családi élet problémáira, és határozottan megfogalmazza e téren a szentségi házasságból adódó kötelezettségeket és jogokat, mind a papokat, mind a házas feleket illetően.

A háború befejezése után is az elsők között látott neki töretlen energiával az újjáépítésnek és az újjászervezésnek. Életútját, agilitását ismerve nem okozott nagy meglepetést a Szentszék döntése, amely Bánáss László püspök halálát követően a megüresedett veszprémi egyházmegye élére helyezte: „Szentséges Atyánk, XII. Pius pápa Páter Badalik Bertalan Szent Domonkos-rendi szerzetest, volt tartományfőnököt, budapesti perjelt nevezte ki veszprémi püspökké. Az új főpásztor szentelése augusztus 24-én, Szent Bertalan ünnepén lesz a Rózsafüzér Királynéjáról elnevezett Budapesti Domonkos-Rendi plébániatemplomban délelőtt 10 órakor.”

Badalik a magyar egyház rendkívül nehéz, talán a XX. századi életének legnehezebb időszakában veszi át a nagy kiterjedésű püspökség vezetését. Eddigi tapasztalatait, képességeit teljes mértékben az egyházmegye szolgálatába állítja. Már első bemutatkozó körlevelében is lelkipásztori programjaként kiemeli: „Az Istentől ránk bízott katolikus hitet, és az ebből sarjadó hitéletet kell nekem a főpásztornak lelketekben védeni, fokozni, és ahol szükség van rá, lelketekben új életre kelteni.” Alig veszi át az egyházmegye kormányzását – második körlevelében – máris a Szentolvasó imádságára hívja fel hívei figyelmét. Arra kéri őket, hogy mindennap közösen mondják el októberben a Rózsafüzért, legalább abból egy tizedet.

Főpásztori terveiről így beszél Szeplőtelen Fogantatás ünnepén: „A magyar tengerben egy Mária-szobrot akarunk elhelyezni. Hófehér Asszony emelkedik ki a Balaton hullámaiból. A fatimai szűz mintája. Hogy ti, elsősorban a nemzet reménye, jövője, annak sokat ígérő ifjúsága, feltekintsen a zajos, hullámos magyar élet tengerére, a szeplőtelen csillaghoz. Ő irányítson benneteket. Imádságos és munkás étellel, erős ifjúsággá neveljen mindnyájatokat, hogy ne legyetek léha, hitvány nádszál, akit hamis jelszó és téves eszmény magával ragad.”

Lelkipásztori feladatai között legfontosabbnak a családok hitének megőrzését, erősítését és elmélyítését látja. Nagyböjti körlevelében ezek olvashatók: „A családokban húzódik meg a keresztény, magyar jövő. A családokon áll vagy bukik Egyházunk sorsa a magyar földön. A családok a hitnek – s tegyük hozzá – a keresztény erkölcsnek utolsó mentővái. ...az örök igazságok hirdetése nemcsak az Anyaszentegyház feladata, hanem a szülőké is, akiknek elkerülhetetlen kötelessége gyermekeik testi és lelki fejlődéséről gondoskodni. Más szóval: A szülők – főképpen az anya – gyermekeiknek Istentől rendelt hitoktatói. A szülők először is

életükkel tanítsák gyermekeiket. Ha a szeretetben egyesült szülők példája a hit kimondhatatlan értékét és boldogságát sugározza, a gyermekben hasonló lelkiület támad a hittel, vallással kapcsolatban.”

Az 1950-es esztendő rendkívül nagy csapást jelentett a magyar egyház számára, történelmünk külön szégyenfoltja a 34/1950. Korm. rendelet, mellyel mintegy 10000 magyar szerzetes került utcára. A pesti dominikánus plébánia virágzó eredményes hitélete után Bertalan püspöknek bizony nem volt könnyű dolga a dunántúli egyházmegyében. A szemináriumot koholt vádak alapján bezárják, előjáróit és kispapjainak egy részét börtönbe küldik. A püspöki palotába az ellenőrzés és a befolyásolás eszközeként a hatalommal együttműködő békepapokat helyeznek, így mellé is odaerőltetik püspöki helynöknek Máté János váci egyházmegyes papot, irodaigazgatónak Szabó Józsefet, valamint két civil egyházügyi megbízottat. Badalik többször is nyíltan szól és nyilatkozik a püspöki konferencián az állam egyre erősödő nyomása ellen. Mikor pedig a lefejezett püspöki kar hajlani kezd a megegyezés felé, a veszprémi püspök – látva a szerzetesek kilátástalan helyzetét – ellene szavaz, hűséges akar lenni püspöki jelmondatához: „Erősségem az igazságban van.” A magyar egyház csaknem mindentől való megfosztásakor ez a bizalmat, kedvességet, közvetlenséget és szeretetet sugárzó egyéniség ezt mondja: „Vesztettünk! Légyen bármi is, vesszünk el akármit, ha a családi élet megmarad számunkra töretlen hitében, erkölcsi erejében és romlatlan értékében, legyünk megnyugodva, semmit sem veszítettünk. Erőtlen csüggedés, üres nekibúsulás helyett »emeljétek fel fejéteket« (Lk 21,28) »öltsetek magatokra az Úr Jézus Krisztust« (Rom 13,14) és teljetek el örömmel, hiszen »elközelgett a ti megváltástok« (Lk 21,28.)”

A kommunista rendszer igyekezett azonban különböző módszerekkel megtörni a püspöki kar tagjai közül a legellenzékiebbeket. Az állami beavatkozás brutális módszereire jellemző az az eset, amelyet unokahúga, Badalik Jácinta ír le, Badalik Bertalan OP veszprémi püspök életútja c. könyvében (Hódmezővásárhely 1999.): „Éjjel 11 óra után bementek a püspöki palotába, felébresztették »ki az ágyból«, falhoz állították, leköpdösték, nyomdafestéket nem tűrő jelzésekkel illették. A püspök összezsugorult, otthagyták, majd eltávoztak.” Később, a Gröszper kapcsán rövid időre letartóztatják. Rendtársa és tanítványa dr. Merle Tamás a nehéz évekre így emlékszik: „1950-ben, mint veszprémi püspök meghívott Veszprémbe, hogy a szeminaristák filozófiai tanítását vállaljam. Magam is a püspöki palotában laktam, és talán másoknál jobban tanúja voltam lelki vívódásainak, igazi gyötrelmeinek, melyeket akkoriban egy állami kommunista hatalom ellenőrzése alatt álló magyar püspöknek kellett elszenvednie. Sohasem felejttem el, mily fájdalmat jelentett számára a veszprémi szeminárium feloszlata. Magam Pestre kerültem mint gyári segédmunkás, ő pedig lassan a vérontás nélküli mártíromság útjára lépett.”

Badalik utolsó körlevelét 1957. június 8-án teszi közzé, majd működési engedélyét 92/A rendelettel visszavonják, és a Nógrád megyei Hejcére augusztus 15-én Nagyboldogasszony napján internálják. Utolsó, egyértelműen kényszer hatására tett hivatali intézkedése: „Távollétem idejére ezennel megbízom Klempa Sándort, apostoli kormányzói minőségben a Veszprémi Egyházmegye ügyeinek intézésével.” Kényszertartózkodási helyén készülő mariológiai könyvén (mely nyomtatásban csak 1991-ben jelent meg – Istennek Szent Anyja

címmel) dolgozik, sokat elmélkedik és imádkozik. Gondolatban együtt él egyházmegyéjével, érdekli minden, ami ott történik.

1964-ben ünnepli aranymiséjét, ugyanebben az évben az egyházmegye megjelenteti évkönyvét, melyet az apostoli kormányzó megküld részére is. Az évkönyvben a püspök neve még az aranymisés papok közt sem szerepel. A világegyház azonban nem felejtkezik meg róla.

A Szentatya a következő táviratot küldi július 10-én: „Midőn annak a napnak 50. évfordulóját ünnepled, amelyen a fölséges Isten papjává szenteltté, mintha valahogyan az égiek módján jelen lennénk és látnók életedben a jámborságnak és apostolkodásnak rendkívüli megnyilatkozását. Szívvel köszönjük ezt Neked. S míg a kegyelemmel az égiek segítségével az elmúlt éveket az érdemek koronájával ékesítetted, addig a további égi kegyelmek záloga legyen irántad való páratlan szeretetünk ténye. Apostoli áldásunkat nagy szeretettel küldjük: VI. Pál pápa.”

Egészségi állapota fokozatosan romlik, s mivel a kommunista hatóságok nem akarták, hogy Hejcén haljon meg, kegyesen megengedték kényszerlakhelye elhagyását, és így Budapestre a Kékgolyó utcába költözött.

Halála reggelén – 1965. október 10-én, vasárnap – a következő feljegyzésre érdemes gondolatokat mondta: „Tegnap itt voltak a rokonaim, akiket én szeretek és közel állnak szívemhez. Testvér ... Már ez a szó, hogy »vér« azt jelképezi, hogy vérségi kapcsolat fűz össze. Én nagyon szeretem a testvéreimet, rokonaimat. De ezen a vérségi köteléken kívül van egy nagyobb, egy magasztosabb kötelék, az Istentől kapott nagy kegyelem, a hivatás kegyelme. Szerzetes lehettem.... Pap lehettem.... És ez több és nagyobb, mint a vérségi kötelék... Én oly boldog vagyok, hogy szerzetes vagyok, hogy püspök lehettem, és visszapillantva az 50 éves papi életemre – Isten kegyelméből – nyugodtan nézhetek az emberek szemébe, mert nincs miért pirulnom, nincs miért szégyenkezmem...” Vico Torriani Ave Mariajának hallgatása közben a Szűzanya hónapjában adja vissza lelkét Teremtőjének.

Az Osservatore Romano október 14-i számában emlékezik meg életéről: „..... Hosszú éveken keresztül vezette rendjének magyar tartományát, melynek elterjedésében nagy mértékben működött közre. 1949. augusztus 24-én szentelték a kiterjedt a veszprémi egyházmegye püspökévé, de néhány évvel később a magyar egyház helyzetében beállott fájdalmas körülmények folytán megakadályozták egyházmegyeje kormányzásában. Ettől fogva mindenfajta egyházi tevékenységből kikapcsolódottan, papjaitól és híveitől távol élte le életét, ragyogó példáját mutatva a megpróbáltatások és a betegség elviselésének, az Egyházhoz és az Apostoli Szentszékhez való hűségnek, valamint az isteni gondviselésbe vetett bizalomnak.”

Az ünnepélyes requiemet a hódmezővásárhelyi belvárosi templomban tartották Shvoy Lajos, Endrey Mihály, Szabó Imre és Kisberk Imre püspökök jelenlétében, holttestét a temető kriptájában helyezték el.

Sajnálatos, hogy egyetlen lexikon sem említi meg Bertalan püspök újratemetését. Szendi József veszprémi megyéspüspök 1991. szeptemberében köriratában tájékoztatja a papságot és

a híveket: Badalik püspök temetése kényszerűségből történt Hódmezővásárhelyen. A pártállam nem engedte, hogy püspöki székhelyén, Veszprémben temessék, az egyházmegye papjai közül is csak kevesen értesülhettek temetésének időpontjáról. Végre elérkezett tehát az idő, hogy halála után 26 évvel, főpapi működésének helyére kerülhessenek hamvai. 1991. október 10-én sokak imájától kísérve helyezték el a veszprémi székesegyház kriptájában.

Azt mondhatnám mai kifejezéssel, hogy „sikerember” volt – foglalja össze nagybátyja életét Badalik Jácinta a már említett könyvében – még külsejében is. Kemény metszésű, szabályos, megnyerő arc, mély intellektust és derűt sugárzó átható tekintet. Ragyogó karriert futott be a vásárhelyi kisiparos fia: tartományfőnökség, püspökség, s majdnem az egész világot bejárta. Mindez nem sok embernek jut osztályrészül. Az egyházi méltóságok a különféle alkotások, építések és kezdeményezések nevezetes szentbeszédnek csupán külső jelei voltak életének. Nemes lelkű volt mindig és a kegyelmi kincsekben való gazdagodást tartotta legfontosabbnak.

1948. július 1. Szent Vér ünnepén a búcsúnap, a község és a vidék nagy engesztelő napja volt. Korábban némelyek tévesen azt híresztelték, hogy a hercegprímás, vagy a püspök érkezik a búcsúra. Az ünnepi főpapi szentmisét a bátai apát dr. Farkas József püspöki irodaigazgató mondta, a szentbeszédet a szentmise előtt fél 11-kor az országos híró rádió szónok Dr. Badalik Bertalan, a magyar domonkos rendtartomány főnöke. Délután fél 4-kor az új termés és a belőle font híres bátai un. Szent György búzakoszorú megáldása volt, szentbeszédet mondott Botz József bátaszéki esperes plébános. Kérték a híveket, hogy mindenki hozzon magával egy-egy kalászt, amit aztán megszentelve hazavisz és otthon a feszület mellé tesz, mint a virágvasárnapi barkát, hogy ez a megszentelt kalász mutassa, hogy a házban katolikus emberek laknak, akik szent hitükhöz ragaszkodnak és nem felejtik el a verejtékes munka napjaiban sem, hogy emberé a munka, Istené az áldás. Este 9-kor szentségimádás a foglyokért, előtte szentbeszéddel. Este szép gyertyás körmenet volt, amelyben a leánycsoport tagja a ministránsok előtt, az Oltáriszentség után az oltáregylet tagjai vonultak.